

شاخصه های نگرش بسیجی

الف- ویژگی های شکل بسیج

در تعریف تشکل بسیج و نسبت آن با نگرش بسیجی می توان چنین گفت که «تشکل بسیج، مجموعه ای است متشکل از بسیجیانی که سبک زندگی بسیجی را برگزیده اند.» وظیفه این تشکل بسط و گسترش نگرش بسیجی در جامعه، ارتقاء کیفی آرمانها و ارزشهای نگرش بسیجی در نزد بسیجیان، و ساماندهی و آماده سازی بسیجیان برای حضور در صحنه های مختلفی است که انقلاب اسلامی به حضور بسیجیان نیازمند است.

رهبر معظم انقلاب اسلامی در این باره می فرماید: «اگر بخواهیم بسیج را در یک تعریف کوتاه معرفی کنیم، باید بگوییم: بسیج، عبارت است از مجموعه ای که در آن، پاکترین انسانها، فداکارترین و آماده به کارترین جوانان کشور، در راه اهداف عالی این ملت و برای به کمال رساندن و به خوشبختی نائل کردن این کشور، جمع شده اند.» (۷۶/۹/۵)

معظم له همچنین می افزاید: «بسیج، عبارت است از تشکیلاتی که در آن، افراد متفرق و تنها، به یک مجموعه ی عظیم و منسجم و به یک گروه آگاه، متعهد، بصیر و بینای به مسائل کشور و به نیاز ملت، تبدیل می شوند؛ مجموعه ای که دشمن را بیمناک و دوستان را امیدوار و خاطر جمع می کند. معنای بسیج، این است.» (۷۶/۹/۵)

این تشکل دارای ویژگی هایی است که اهم آنها را می توان چنین برشمرد:

۱- بی بدیل بودن

ویژگی بارز بسیج را می توان در بی بدیل و منحصر بفرد بودن آن دانست که مشابه آن را در دیگر نظامهای سیاسی غیراسلامی نمی توان یافت. در دیگر کشورها نیز هرچند اجتماعاتی مردمی شکل گرفته اند در نگاه اول شبیه به مجموعه بسیج بنظر می رسند، اما با مرور ویژگی های بسیج در ادامه مشخص می گردد که تفاوتهایی مبنایی حتی در نشانه های ظاهری میان این مجموعه ها با تشکل بسیج در نظام اسلامی وجود دارد.

شکل گیری بسیج از برکات بزرگ انقلاب اسلامی و میراث جاودانه حضرت امام(ره) است که امروز به الگوی مبارزاتی مسلمانان و آزادگان جهان بدل شده است که نمونه برجسته آن تشکل حزب الله لبنان است که خواب راحت را از چشمان صهیونیستهای اشغالگر ربوده است.

حضرت آیت الله خامنه ای به این مهم چنین اشاره می کند: «بسیج، یکی از معجزات انقلاب و از کارهای عظیمی بود که امام بزرگوار ما با آن دید و بصیرت نافذ و تدبیر حکیمانه ی الهی، این نهال برومند و پُرثمر و مبارک را به وجود آورد. بسیج در آن روزی که با فرمان امام بزرگوار در سرتاسر کشور اسلامی مانند گیاه معطر و مبارکی شروع به رویش کرد، کشور نهایت نیاز را به یک حرکت عمومی و برخاسته ی از ایمان و اخلاص و صفا داشت؛ این پاسخ به یک نیاز حقیقی بود. دست قدرتمند امام، بذر بسیج را در سرتاسر این کشور پاشید - بدون این که برای تحلیلگران، سیاستون سابقه دار و حتی انقلابیون قدیمی و مخلص، قابل پیش بینی باشد - و این بذر مبارک در همه ی زوایای کشور روید، بالید و ثمربخش شد.» (۸۰/۸/۲۱)

۲- مکتبی بودن

شاید مهمترین ویژگی سازمان بسیج را بتوان در مکتبی بودن آن دانست. بدین معنا که مبتنی بر آموزه های مکتب تشیع و اسلام ناب محمدی(ص) شکل گرفته است. در این مجموعه شاخصه هدفگذاری، سازماندهی، مدیریت، تعیین صلاحیت،

عضوگیری و ... آموزه‌های اسلامی بوده و چه در مرحله تاسیس و چه در مرحله تداوم و تحول تنها از آموزه‌های اسلامی الگو برداری شده است.

رهبر معظم انقلاب اسلامی در تبیین جایگاه تاریخی - هویتی بسیج می فرمایند: «این حرکتی که از اول انقلاب تا امروز در جهت ایجاد یک بنای رفیع اجتماعی مبتنی بر هدایت دین و انگشت اشاره‌ی قرآن، در کشور ما انجام می‌گیرد، تداوم همان حرکت ائمه (علیهم‌السلام) است. لب و لباب و مظهر خالص و کامل این حرکت هم از اول انقلاب تا حالا، بسیج بوده است.» (۸۴/۹/۷)

رهبر کبیر انقلاب اسلامی (ره) نیز با اشاره به هویت تاریخی تفکر بسیجی آن را متعلق به تمام دوران مبارزه جبهه حق و باطل می‌داند و می‌فرماید: «بسیج لشکر مخلص خداست که دفتر تشکیل آن را همه مجاهدان از اولین تا آخرین امضا نموده‌اند.» (۶۷/۹/۲)

مکتبی بودن بسیج را همچنین می‌توان در الگوی بسیج نیز مشاهده نمود آنگاه که رهبر معظم انقلاب اسلامی خطاب به بسیجیان می‌فرماید: «من به بسیجیان عزیز فعال این کشور علوی و فاطمی عرض می‌کنم: امیرالمؤمنین علیه‌الصلاة والسلام را الگوی خودتان قرار دهید که بهترین و بزرگترین الگو برای بسیجیان مسلمان در همه‌ی عالم، علی بن ابیطالب علیه‌السلام است.» (۷۳/۹/۳)

۳- جهادی بودن

ویژگی ممتاز دیگر مجموعه بسیج، جهادی بودن آن است. رهبر معظم انقلاب اسلامی در تبیین ماهیت اقدامات جهادی و تفاوت آن با دیگر اقدامات مشابه در بازدید از پژوهشکده‌ی رویان می‌فرمایند:

«جهاد با جهد و تلاش از لحاظ ریشه یکی‌اند؛ یعنی در آن معنای جهد و کوشش وجود دارد؛ اما جهاد فقط این نیست؛ جهاد یعنی مبارزه؛ مبارزه‌ی در همین اصطلاح متعارف فارسی امروز ما. مبارزه انواع و اقسامی دارد: مبارزه‌ی علمی داریم، مبارزه‌ی مطبوعاتی داریم، مبارزه‌ی سیاسی داریم، مبارزه‌ی اقتصادی داریم، مبارزه‌ی نظامی داریم، مبارزه‌ی آشکار داریم، مبارزه‌ی پنهان داریم؛ اما یک نقطه‌ی مشترک در همه‌ی این‌ها وجود دارد و آن اینکه در مقابل یک خصم است؛ در مقابل یک مانع است. مبارزه با دوست معنی ندارد؛ مبارزه در مقابل یک دشمن است.

فرض کنید در دوران اختناق، کسی هر هفته مثلاً پنج تا کتاب می‌خواند؛ خیلی کار بود؛ اما لزوماً مبارزه نبود؛ جهاد نبود. اگر می‌خواست جهاد باشد، باید کتابی را می‌خواند که در حرکت او در مواجهه‌ی با رژیم طاغوت و رژیم اختناق، تأثیر داشت؛ آن وقت می‌شد جهاد. خاصیت جهاد این است... کار جهادی باید هدفمند، درست متوجه به آرمان‌ها و هوشمندانه و عاقلانه و دشمن‌شکن باشد. یعنی به همان معنایی که ما مبارزه را در اصطلاح معمولی به کار می‌بریم: «دارم مبارزه می‌کنم؛ این یک مبارزه است.» این، یک تعبیر مصطلح است. در جهاد، این معنا هست. این، تعریف بخش جهاد.» (۸۶/۴/۲۵)

با این تعریف از اقدام جهادی، بسیج را می‌توان مصداق کامل تشکلی دانست که با محوریت اقدام جهادی شکل گرفته است. و اگر ماموریت‌های جهادی از آن گرفته شود فلسفه و موضوعیت خود را از دست خواهد داد. لذا بسیج را باید با مجاهدت در عرصه همه میدانها تعریف نمود و به همین خاطر است که حضرت امام (ره) که افتخارش این بود که خود یک بسیجی است با صراحت اعلام می‌دارند: «ما می‌گوییم تا شرک و کفر هست، مبارزه هست. و تا مبارزه هست، ما هستیم.» (۶۷/۱۲/۳)

رهبر معظم انقلاب اسلامی در تعریف نسبت میان بسیج و مساله مجاهدت می‌فرماید: «جنگ تحمیلی تمام شد؛ سطحی‌نگرها خیال میکردند بسیج هم تمام شد؛ اما بسیج ماند، چون مجاهدت باقی بود، چون میدان مجاهدت ادامه داشت. هر جا مجاهدت هست، در آنجا حضور بسیج هست؛ مجاهدت در میدان علم، مجاهدت در میدان سیاست، مجاهدت در میدان

فعالیت‌های اجتماعی، مجاهدت در میدان وسیع و عرصه‌ی عظیم بین‌المللی. این مجاهدتها ادامه دارد و همچنان ادامه خواهد داشت.» (۸۹/۸/۲)

معظم له با تاکید بر آنکه مقوله بسیج فراتر از یک نهاد نظامی است و تنها به دوران دفاع مقدس تعلق ندارد، می‌فرمایند: «بسیج عرصه‌ی جهاد است، نه قتال. قتال یک گوشه‌ای از جهاد است. جهاد یعنی حضور در میدان با مجاهدت، با تلاش، با هدف و با ایمان؛ این می‌شود جهاد. لذا «جاهدوا بأموالکم و أنفسکم فی سبیل اللّٰه»؛ جهاد با نفس، جهاد با مال. جهاد با نفس کجاست؟ فقط به این است که توی میدان جنگ برویم و جانمان را کف دست بگیریم؛ نه، یکی از انواع جهاد با نفس هم این است که شما شب تا صبح را روی یک پروژه‌ی تحقیقاتی صرف کنید و گذر ساعات را نفهمید. جهاد با نفس این است که از تفریحتان بزنید، از آسایش جسمانی‌تان بزنید، از فلان کار پر پول و پردرآمد- به قول فرنگی‌ها پول‌ساز- بزنید و تو این محیط علمی و تحقیقی و پژوهشی صرف وقت کنید تا یک حقیقت زنده‌ی علمی را به دست بیاورید و مثل دسته‌ی گل به جامعه‌تان تقدیم کنید؛ جهاد با نفس این است. یک قسمت کوچکی هم جهاد با مال است.» (۸۹/۴/۲)

۴- فراگیر بودن

ویژگی ممتاز دیگر مجموعه بسیج، فراگیر بودن آن است. بدین معنا که بسیجی بودن در قالب‌های تنگ سازمانی نمی‌گنجد. همه اقشار از زن و مرد و پیر و جوان، همه اقوام از فارس و ترک تا لر و کرد و عرب و... می‌توانند عضوی از مجموعه بسیج باشند. حتی مذهب نیز مانع پیش روی عضویت در بسیج نیست و از شیعه و سنی تا مسیحی و زرتشتی می‌توانند سبک زندگی بسیج را پذیرفته و به اردوگاه بسیجیان وارد شوند، همانطور که در دوران دفاع مقدس شاهد حضور همه این افراد جامعه بودیم. این فراگیری را در حوزه عمل مجموعه بسیج می‌توان مشاهده کرد، به نحوی که آن را از سازمانی تخصصی با کارویژه‌ای محدود و مشخص، به مجموعه‌ای پویا و انعطاف پذیر تبدیل ساخته است. مجموعه‌ای که طبق وظیفه و متناسب با نیاز انقلاب اسلامی وارد عرصه شده و به ارائه خدمت مشغول می‌شود.

رهبر معظم انقلاب به این مهم چنین اشاره دارند: «عرصه‌ی بسیج یک عرصه‌ی عمومی است؛ نه مختص یک قشر است، نه مختص یک بخشی از بخش‌های جغرافیائی کشور است، نه مختص یک زمانی دون زمان دیگری است؛ نه مختص یک عرصه‌ای دون عرصه‌ی دیگری است. در همه‌ی جاها، در همه‌ی مکانها، در همه‌ی زمانها، در همه‌ی عرصه‌ها و در همه‌ی قشرها، این وجود دارد. این معنای بسیج است.» (۸۹/۴/۲)

معظم له در جایی دیگر مجدداً اشاره می‌فرمایند: «بسیج مرز سنی نمی‌شناسد؛ جوانهای کم سال تا پیران کهنسال در آن شرکت دارند، بسیج مرز جنسی نمی‌شناسد؛ زن و مرد در آن حضور دارند، بسیج مرز صنفی و مرز جغرافیای و قومی نمی‌شناسد؛ همه‌ی اقوام ایرانی، همه‌ی اصناف گوناگون ملی در سطوح مختلف فکری از انسانهای نخبه‌ی برجسته‌ی ممتاز در میان اهل علم و دانشجویان تا جوانهای فعال و پُرشور صحنه‌های دیگر، همه در بسیج جمع‌اند.» (۸۴/۶/۲)

فرمانده کل قوا، بسیج را یکی از نیروهای مسلح ندانسته و با صراحت تمام اعلام می‌دارند: «بسیج، متن ملتی است که در مراکز نظامی و صنعتی و اجتماعی و دینی و آموزشی حضور دارد. این‌طور نیست که ما ارتش و سپاه داریم و یک نیروی مسلح دیگر هم به نام بسیج داریم. خیر، بسیج متن ملتی است که در سایه‌ی آموزش، سلاح به دست گرفته و در وقت نیاز کشور، همراه نیروهای مسلح، بیشترین و سنگین ترین بار را به دوش می‌گیرد؛ چنان که در جنگ دیده شد.» (۶۸/۷/۵)

معظم له با تاکید بر این مساله می‌افزاید: «بعضی تصور کردند بسیج منحصر است در همین تعداد گردانهای بسیجی یا سازمانهای نظامی بسیجی- این‌ها البته جزو بهترین بسیجی‌ها هستند- اما بسیج فقط این نیست؛ بسیج گسترده است، در همه‌ی عرصه‌ها. شاید صدها برابر یا بیش از صدها برابر آن تعدادی که در قالب‌های نظامی هستند، در قالب‌های غیرنظامی هستند، در

بخشهای مختلف؛ در دانشگاه یک‌جور، در کارگاه یک‌جور، در قشرهای مختلف مردم یک‌جور، در روستاها یک‌جور، در شهرها یک‌جور، در میان عشایر یک‌جور، در حوزه‌های علمیه یک‌جور. بسیج حضور دارد؛ یک حضور فراگیر و مقتدر و تمام‌نشدنی» (۸۸/۹/۴)

حضرت آیت الله در پاسخ به این سوال که میدان عمل بسیج کجا خواهد بود؟ با نگاهی موسع چنین می‌فرمایند: «میدان چالش‌های حیاتی و اساسی! میدان‌ها و چالش‌های اساسی زندگی چیست؟ فقط آن وقتی است که به کشوری حمله شود و مردم آن کشور به صحنه بیایند تا از مرزهای خودشان دفاع کنند؟ البته که نه؛ این فقط یکی از موارد به میدان آمدن است.

آن وقتی هم که هویت ملی و سیاسی یک ملت مورد مناقشه قرار می‌گیرد، جای به میدان آمدن است. آن وقتی هم که به فرهنگ و اعتقادات و باورهای ریشه‌دار یک ملت اهانت می‌شود و آن را تحقیر می‌کنند، جای به میدان آمدن است.

آن وقتی هم که نسل برگزیده‌ی یک ملت احساس می‌کند از قافله‌ی دانش عقب مانده‌اند و باید علاجه بکنند، جای به میدان آمدن است.

آن وقتی هم که احساس بشود پایه‌های یک زندگی مطلوب و عادلانه در کشور احتیاج به تلاش دارد تا ترمیم و یا استوار شود، جای به میدان آمدن است.

آن وقتی هم که جبهه‌های فکری و فرهنگی دنیا برای تسخیر ملتها با ابزارهای فوق مدرن می‌آیند تا ملتی را از سابقه و فرهنگ و ریشه‌ی خود جدا کنند و براحتی آن را زیر دامن خودشان بگیرند، جای به میدان آمدن است.» (۸۴/۳/۵)

رهبر معظم انقلاب اسلامی از بسیج و بسیجیان می‌خواهد تا وارد عرصه سازندگی کشور شوند و خطاب به بسیجیان و مسئولین سازندگی کشور می‌فرماید: «امروز بسیج عناصر مؤمن و فداکار، علاوه بر دفاع مسلحانه از کشور و انقلاب، باید سازندگی کشور را نیز هدف دیگر خود قرار دهد. امروز، روزی است که همه‌ی نیروها باید همه‌ی سرمایه‌های علمی، فکری، تخصصی، تجربی، مادی و معنوی خود را همچون بسیجیان میدان جنگ، پشت سر دولت به میدان سازندگی وارد کنند؛ دولت به شکل بسیجی عمل کرده و نیروهای کارآمد بسیجی را به حضور در میدان سازندگی تشویق کند و با برنامه‌ریزی جامع، جایگاه هر قشر و هر فردی را در جهاد بازسازی کشور معین کند، و آحاد مردم نیز با ترجیح مصلحت سازندگی بر مصالح شخصی، فداکارانه در این میدان مجاهدت کنند.» (۶۸/۹/۲)

معظم له همچنین خطاب به دانشجویان بسیجی می‌فرماید: «حالا شما تو دانشگاه می‌خواهید بسیجی باشید. معلوم است که چه کار باید کرد. دانشگاه به چی احتیاج دارد؟ کشور به چی احتیاج دارد؟ چند سالی است ما بحث علم را پیش کشیدیم؛ شما نگاه کنید امروز بسیاری از حسادتها و رقابتها و حسرتها و احساس عقب‌ماندگی‌های دشمنان بین‌المللی ما به خاطر پیشرفت علمی شماست. آن‌هائی که امروز ملت ایران را تحسین می‌کنند، به خاطر علمش او را تحسین می‌کنند؛ آن‌هائی که دشمنی می‌ورزند به خاطر علم اوست که دشمنی می‌ورزند. پیشرفت علمی شما یک چنین اثری دارد.» (۸۹/۴/۲)

۵- پویا و چالاک بودن

ویژگی ممتاز دیگر تشکل بسیج، پویایی و شادابی آن است. این ویژگی از آنجا ناشی می‌شود که اغلب اعضای بسیج را نوجوانان و جوانان تشکیل می‌دهند که شادابی و طراوت و ایثار و از خودگذشتگی و ... از ویژگیهای سنی آنان است. هنگامی که این نیروی جوانی با بهجت و طراوت ایمان و معنویت آمیخته شد، مجموعه ای ممتاز شکل می‌گیرد که می‌تواند موتور محرک اجتماع در حرکت به سمت تعالی و پیشرفت باشد.

همین غلبه و حاکمیت روحیه جوانی است که اقشار مختلف بسیج را که در آن علاوه بر نوجوانان و جوانان، پیران و میان سالها نیز حضور دارند، شاداب و پرامید کرده و در مجموع تشکلی چالاک و پویا را خلق کرده است.

حکیم فرزانه انقلاب اسلامی در وصف این ویژگی بسیج می فرماید: «یک مجموعه‌ی بسیجی علاوه‌ی بر همه‌ی اینها، باید توان هم داشته باشد. درست است که بسیج ما در دوران جنگ و بعد از جنگ، پیرمردهای هفتاد ساله هم داشت؛ اما توان، نشاط و قدرتِ نوردیدن این راه‌های دشوار، غالباً مخصوص جوانان است. بنابراین مجموعه‌ی بسیجی، یک مجموعه‌ی جوان و یک چهره‌ی جوانی است.» (۸۴/۳/۵)

۶- فراسازمانی بودن

ویژگی دیگر تشکل بسیج فراسازمانی بودن آن است. بدین معنا که این مجموعه در عین حال که در چارچوب ساختار کشور دارای جایگاه مشخصی است، و در قالب مجموعه‌ای سلسله وار تعریف شده است، انعطاف وسیع در عضوگیری داشته و تمامی اقشار جامعه می‌توانند در آن عضو باشند. بدین منوال بسیج ساختاری منعطف و فراتر از سازمانهای کلاسیک دارد.

رهبر معظم انقلاب اسلامی به این ویژگی منحصر بفرد چنین اشاره دارند: «بعضی خیال می‌کنند بسیج یک سازمان دولتی است؛ اما این‌طور نیست. اگر هر کدام از دستگاه‌های گوناگون کشور روحیه‌ی بسیجی پیدا کنند، توفیقات‌شان بیشتر می‌شود. امروز خوشبختانه دولت و رئیس‌جمهور و مجلس شورای اسلامی و مسؤولان گوناگون افتخار می‌کنند که عضو بسیجند. فرهنگ بسیجی است که می‌تواند بر همه‌ی تحولات این کشور فایق بیاید و حرکت این کشور را تضمین کند.» (۸۴/۹/۷)